

bilimname XXXII, 2016/3, 147-163
Geliş Tarihi: 10.05.2016, Yayın Tarihi: 30.12.2016
doi: <http://dx.doi.org/10.21646/bilimname.2016.15>

DİNSEL ŞİDDET BAĞLAMINDA SETA'NIN "ALMANYA'DA İSLAMOFOBİ 2015" RAPORUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Sıddık AĞÇOBAN^a

Öz

Bugün özellikle Batı Avrupa'daki Müslüman varlığını ele alan sosyolojik çalışmaların literatürdeki en orijinal kavramlarından biri "İslamofobi"dir. Bu kavramın bu ülkeler için ortak çağrışımları nitelemesi Batı Avrupa ülkelerinde yaşayan Müslüman nüfusun entegrasyon, din ve kimlik sorunları ile bu sorunların sosyolojik incelemesinin temelde benzer özellikler taşıyor olmasındandır. Gerçekten de bugün "İslamofobi" kavramının özellikle Batı Avrupa'yla birlikte kullanılıyor olması bu açıdan dikkat çekicidir.

Teknik bir kavram olarak oldukça yeni olmasına rağmen araştırmalar, bir tutum olarak İslamofobi'in yüzyıllar öncesine dayandığını göstermektedir. Hatta bazı kaynaklarda İslam dininin ilk yıllarında Müslümanlar hakkında yazılan yazı ve aktarılan görüşlerin bugün bu kavramla doğrudan ilişkilendirildiği görülmektedir. Sosyo-politik bir olgu olarak İslamofobi'yle ilgili en büyük sorun ise bu olgunun Batılı otoriteler tarafından önemsenmemesi ve sıradan bir ayrımcılık sorunu olarak ele alınmasıdır.

Bu çalışma ana hatlarıyla iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde kısaca Avrupa'daki Müslüman nüfusun güncel kimliği ve İslamofobi'nin kısa tarihi ele alınacak ve ardından SETA'nın "European Islamophobia Report 2015" adlı raporunun Almanya'yı ele alan kısmı değerlendirilecektir.

Anahtar kelimeler: SETA, Almanya, İslamofobi, Dinsel Şiddet.

Giriş

Bugün özellikle Batı Avrupa'daki Müslüman varlığını ele alan sosyolojik çalışmaların literatürdeki en orijinal kavramlarından biri "İslamofobi"dir. Bu kavramın bu ülkeler için ortak çağrışımları nitelemesi

^a Arş. Gör., Kırklareli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, s.agcoban@gmail.com

Batı Avrupa ülkelerinde yaşayan Müslüman nüfusun entegrasyon, din ve kimlik sorunları ile bu sorunların sosyolojik incelemesinin temelde benzer özellikler taşıyor olmasındandır. Gerçekten de bugün “İslamofobi” kavramının özellikle Batı Avrupa’yla birlikte kullanılıyor olması bu açıdan dikkat çekicidir.

Teknik bir kavram olarak oldukça yeni olmasına rağmen araştırmalar, bir tutum olarak İslamofobi’in yüzyıllar öncesine dayandığını göstermektedir. Hatta bazı kaynaklarda İslam dininin ilk yıllarında Müslümanlar hakkında yazılan yazı ve aktarılan görüşlerin bugün bu kavramla doğrudan ilişkilendirildiği görülmektedir. Sosyo-politik bir olgu olarak İslamofobi’yle ilgili en büyük sorun ise bu olgunun Batılı otoriteler tarafından önemsenmemesi ve sıradan bir ayrımcılık sorunu olarak ele alınmasıdır.

Bu çalışma ana hatlarıyla iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde kısaca Avrupa’daki Müslüman nüfusun güncel kimliği ve İslamofobi’nin kısa tarihi ele alınacak ve ardından SETA’nın “European Islamophobia Report 2015” adlı raporunun Almanya’yı ele alan kısmı değerlendirilecektir.

A. Avrupa’daki Müslüman Nüfusun Güncel Kimliği ve Avrupa’da İslamofobi

1. Avrupa’daki Müslüman Nüfusun Güncel Kimliği: Avrupa’daki Müslüman varlığının kimlik serüvenini üç aşamalı bir süreçte incelemek mümkündür. Birinci aşama olan “göç” süreci kimlik değişiminin yaşanmadığı ve “izolasyon” şartlarının hakim olduğu ortamdır ve göçmen Müslüman nüfusun ilk olarak Avrupa’da yaşadığı ortam budur. İkinci aşama ise aynı zamanda ikinci neslin yaşadığı süreci ifade etmektedir. İlk nesil ikinci nesle bu aşamada önemli iki miras bırakmıştır. Entegrasyonun önündeki en büyük iki engel olarak da görülen bu miras “dil” ve “eğitim” sorunlarıdır.

Bu sorunlar bugün bile belli ölçüde yaşamakta ve kısmi bir izolasyon ortamı oluşturmaktadır. Mesela Almanya’da yaşayan birçok göçmen hala iyi derecede Almanca konuşmamaktadır. Bu nesildeki en önemli sorun Almanca öğrenmek için yeterli çaba harcamamaları ve bunu bir sorun olarak görmemeleridir. Dil engeli böylece hem entegrasyon sorunlarına hem de ötekileştirilme sorunlarına yol açmaktadır. Hatta burada ilk nesil içinde özellikle kadınlar arasında bir tane bile Almanca kelime bilmeyenler vardı.¹ Eğitim konusunda da benzer bir sorun yaşanmaktadır. Düşük eğitim ve

¹ Güneş Koç, “Turks in Austria and Germany: Stereotypes and Xenophobia”, *Turks in Europe: Culture, Identity And Integration*, Ed: Talip Küçükcan and Veyis Güngör, Turkevi Research Centre, Netherlands, 2009, s.108-109

yoksulluk sarmalı ikinci kuşak göçmenleri kuşatmaya devam etmektedir. Bu kuşağın en büyük kimlik sorunu Alman toplumuna entegre olamayan "paralel bir toplum"² içerisinde yaşıyor olmalarından kaynaklanmaktadır. Benzer süreçlerin diğer Avrupa ülkelerinde de yaşanması Avrupa'da yaşayan Müslüman nüfusun ortak bir kaderi paylaşmasıyla açıklanabilir.

Üçüncü aşmada ise artık dil ve eğitim sorunları belli ölçüde çözülmüş gözüküyor. Fakat dinsel kimliklerdeki geleneksel ayrışmalar hala etkili bir faktör olarak kalıcı bir entegrasyon ortamını engelliyor veya geciktiriyor. Bugün Avrupa'daki Müslüman kimliği, biri "dini çoğulculuk" diğeri "mutlak dinsel söylem" olmak üzere iki önemli değişim arasında tercih yapmak sürecinde bulunuyor.³ Bu farklı uçlara açılan tercih süreçleri ise bir yandan "dinsel aşırılık" kavramını yeniden ele almayı gerekli kılarken diğeri yandan "Avrupa İslamı" kavramını özgün bir ifade olarak gündeme getiriyor.

"Avrupa İslamı" şeklindeki anlayış, İslam'ın Avrupalı Müslümanlar açısından modern değerlerle uyuşma noktalarına atıfta bulunarak yeni bir kimlik zemini üzerinde kurulması sürecine işaret eder. Avrupa'da modern kültür değerlerini ve yaşayış biçimini benimsemiş liberal göçmen bireyler için de İslam'ın bu yönü ön plana çıkartılır.⁴

Bu kavram Tarık Ramazan örneğinde olduğu gibi Avrupa orijinli Müslümanların kendi kültürel aidiyetlerinden beslenen yönelimlerini, siyasal ve entelektüel çıkarımlarını anlatmak için kullanılır. Buna göre Müslümanların Avrupa'da İslam kimliğini orijinal mahiyeti ile yaşatabilmesi için İslamiyet'i hem kültürel köklerinden hem de bu köklerle irtibatı sağlayan kişi ve kurumların etkisinden kurtarması gerekiyor. Ona göre mesela İngiltere'de gerçekten korunmuş olan şey, aslında tam anlamıyla Asyalı etnik grup ya da Müslüman kimlik değil de İslam'ı yaşamının Asyalı biçimidir.⁵

Bazı çevrelere göre ise "Avrupa İslamı" Avrupa'da köken kültüründen ve yerel ulusal değerlerden kopuk ve tamamen farklı bir İslam anlayışını ve politik bir müdahaleyi anlatmak için kullanılıyor. Necdet Subaşı'na göre esas belirleyici olan birincisidir ve ağırlığını Müslümanların oluşturduğu bir

² Bkz: Güneş Koç Turks in Austria and Germany: Stereotypes and Xenophobia, s. 114

³ Detaylı bilgi için bkz: Sıddık Ağçoban, Muslim Identity between the "Religious Pluralism" and "Perception of Absolute Religion" in Europe, International Journal of Social Sciences and Education Research, 1 (3), 2015, s. 853-861

⁴ Abdulvahap Taştan, Avrupa'da İslam: Geleneğin Yeniden İnşası, EKEV Akademi Dergisi - Sosyal Bilimler -, 2002, cilt: VI, sayı: 13, s. 56

⁵ Tarık Ramazan, Avrupalı Müslüman Olmak: Avrupa Bağlamında İslami Kaynakların İncelenmesi, çev: Ayşe Meral, Anka Yayınları, İstanbul, 2005, s. 238

göçmen dünyasında, kimliğe Batılı bir müdahaleyi öngörür. Müdahalenin temel parametreleri geleneksel bir referans ve aidiyeti içselleştiren İslâmlığı, Batılı değer dünyasıyla ilişkilendirmeyi öngörür. Dahası Avrupa İslâmı'yla tasarlanan kültürel envanterinden yalıtılmış yeni bir formatta, Batılı bir İslâm tasarımıdır. Hiç kuşkusuz bütün bu öneriler Doğu-Batı gerginliği, radikal İslâm, fundamentalizm gibi korkular etrafında oluşan kaygıların politik dışavurumunu yansıtmaktadır.⁶

“Politik dışa vurum” ifadesi Suriyeli düşünür Bessam Tibi'nin yaklaşımının temel noktasını oluşturuyor. Ona göre bir Avrupa İslâmı (Avro-İslâm) mümkündür ve bunun başlıca özellikleri laicite, kültürel modernlik ve İslâm'ın İbrahim'e inananlarla (ehl-i kitap) sınırlı hoşgörüsünü aşan bir hoşgörü anlayışı olacaktır. Bunlardan başka kültürel ve dinsel çoğulculuğu kabul etmek suretiyle İslâm egemenliği iddiasından vazgeçecektir.⁷ Tibi'nin önerdiği bu formül aynı za-manda siyasi bir kimlik projesini içermektedir. Buna göre, Tibi'nin demokratik entegrasyon olarak anlattığı bu proje - mesela- Almanya'da demokratik olmayan güç-lerin önderlik ettiği İslâm topluluğunda kendiliğinden gelişmez, bu proje tepeden uygulanmak zorundadır.⁸ Bununla birlikte Tibi söz konusu (atıf yapılan) kitapta bir çok kez bu kavramı entelektüel bir tartışma unsuru olarak de-ğil entegrasyon politikasının bir temeli olarak gördüğünü belirtmektedir.⁹ Bundan dolayı Tibi'nin Avro-İslâm anlayışı sadece akademik çevrelerle sınırlı kalmamıştır. Özellikle Avrupalı siyasi liderler, Avro-İslâm anlayışına kendi ülkelerinde “Fransız, Hollanda veya Alman İslâmı” isimleri altında destek vermektedir. Euro-İslâm anlayışını bir kimlik projesi¹⁰ olarak değerlendirip buna karşı çıkanlar Tibi'ye dayanan bu fikirlere atıf yaparlar ve bunun eski asimilasyon şekillerinin “sinsice” bir benzeri olduğunu iddia ederler. Tibi'nin en çok tepki çeken görüşü budur. Bu düşünce ekolüne göre buna benzer düşünceler Avrupa devletlerini İslâm dininin devlet otoritesini kullanarak tahrif etmesi için teşvik etmiş oluyor.

⁶ Necdet Subaşı, Euro İslâm: Fransa'da Türk Göçmenler Din, Kimlik ve Entegrasyon Sorunları, Paris, 2005, s. 32

⁷ BassamTibi, “Avrupa'daki Müslüman göçmenler: Avro-İslâm ile Gettolaşma Arasında”, Müslüman Avrupa ya da Avro-İslâm: Küreselleşme Çağında Siyaset Kültür ve Vatandaşlık, Ed: Alsayyad, N., Castells, M. çev: Zehra Savan, Everest Yayınları, İstanbul, 2004, s.59

⁸ Bassam Tibi, Boğaz'ın İki Yakası: Avrupa ve İslâmcılık Arasında Türkiye, çev: Sevinç Kabakçioğlu, Doğan Kitap, İstanbul, 2000, s.288

⁹ Bassam Tibi, Boğaz'ın İki Yakası: Avrupa ve İslâmcılık, Arasında Türkiye, s. 233-234

¹⁰ Bkz: Necdet Subaşı, Euro İslâm: Fransa'da Türk Göçmenler Din, Kimlik ve Entegrasyon Sorunları, s. 26

Buna göre bir "Avrupa İslamı" kavramı kabaca şu üç eğilimi içeriyor: a) Avrupa'daki Müslüman nüfusun köken kültüründen kopuşu. Tarık Ramazan'a göre bu olağan hatta gerekli bir durumdur. b) Avrupa değerlerinin Müslümanlarca sahiplenilmesi. c) Devlet politikası olarak yürütülmesi.¹¹

2. Avrupa'da İslamofobi ve Anti-islamizm: "İslamofobi" ve "anti-islamizm" kavramları birer terim olarak kullanımları oldukça yeni olmasına rağmen bir tavır olarak tarihleri oldukça eskiye dayanır. Batı'da bu terimlerin bilhassa 2001 yılından itibaren yaygın olarak kullanıma girdiğini görmekteyiz. Özellikle 2001 yılından sonra Müslümanların azınlık halinde yaşadıkları özellikle Batı'da ve kuzey Amerika'da İslam korkusu ve karşıtlığı güncel bir konu haline gelmiş, Müslümanlar çeşitli ayrımcılıklar ve düşmanca muamelelere maruz kalmıştır. Sözde "İslami terörizm" ve "İslami aşırılık" tüm kötülüklerin kaynağı olarak resmedilerek müslümanlara yönelik tarihin derinliklerinden gelen ön yargı ve hoşgörüsüzlük körüklenerek Müslümanlar çoğu zaman inanışları ve fikirleri sebebiyle ayrımcılığa tabii tutulmaktadır.¹² Özellikle Avrupa'da soğuk savaş döneminin bitmesi ile ortadan kalkan "kızıl tehlike" algısının yerini "yeşil tehlike"nin alması bunda belirleyici bir rol üstlenmiştir.¹³

İslamofobi, "İslam" ve "Fobi" kelimelerinin birleşmesinden meydana gelen bir terimdir. Sık rastlanan psikolojik bir hastalık olarak pek çok türünden söz edilen "fobi" normalde korkulmayacak belli bir durum ya da bir nesne karşısında ortaya çıkan korku hali olarak tanımlanıyor. Etimolojik olarak ise "fobi" Yunan mitolojisinde "Dehşet Tanrısı"na verilen isim olan "phobos" kelimesine dayanıyor. "Fobi" bağlamında zikredilen bu psikolojik haller henüz psikoloji literatürüne girmemiş olan "islamofobi" terimi için de geçerlidir. İslamofobi: Herhangi bir gerçekliğe dayanmadığı halde İslam'dan ve müslümanlardan çekinme korkma ve kaçma iç güdüsünü ifade etmektedir. Bu yönüyle psikolojide sosyal fobi türlerinden biri olarak gösterilen exenefobi (yabancı düşmanlığı) terimi de İslamofobi terimiyle kesişen yönleri sahiptir.¹⁴

¹¹ Detaylı bilgi için bkz: Siddık Ağçoban, Avrupa'daki İslam Olgusuna Türkiye'den Panoramik Bakış, International Journal of Social Sciences and Education Research, 2016, 2 (2), s.538-552.

¹² Özcan Hıdır, Avrupa'da Müslüman Olmak, Hayat Yayınları, İstanbul, 2012, s. 19

¹³ "Yeşil tehlike" hakkında bkz: İbrahim Kalın, İslam ve Batı, İsam Yayınları, İstanbul, 2007, s.139 ve Ingmar Karlsson, İslam ve Avrupa: İnanç Ayrılığı Yaşam Birliği, çev: Gülseren Ergün, Cem Yayınları, İstanbul, 2004, s.36

¹⁴ Özcan Hıdır, Avrupa'da Müslüman Olmak, s. 20

İslam karşıtlığının veya İslamofobi'nin Avrupa'daki kökleri İslam dininin zuhuru ile başlar.¹⁵ Nitekim Avrupalı ilk yazarlar tarafından İslamiyet'in ilk yıllarında Müslümanlar için dinsel bir kimlikten ziyade etnik bir kimlik tanımı ön plana çıkarılıyor ve "çadırda oturanlar" anlamında "*serakanlar*" deniyordu. Geç Roman ve erken Ortaçağ Hıristiyanları İslam'ın ortaya çıkmasından önce bile bu kavramı "yırtıcı bir avuç pagan" anlamında Araplar için kullanmışlardı. İlk dönem Avrupalı Hıristiyan yazar ve teorisyenler yazdıkları polemik edebiyatı vasıtasıyla İslam iddialarını çürütmeyi umuyorlardı. Bu yolla İslam'ın Hıristiyan doktrini ile kıyaslanamaz, sapkın bir inanç olduğunu ispatlamayı ve Hıristiyanların İslamiyete girmesini engellemeyi düşünüyorlardı. Aynı zamanda İslamiyetin orijinal değil Hıristiyanlıktan bozma olduğunu iddia ediyorlardı.¹⁶

Müslümanlarla ilk olarak karşılaşan doğulu Nesturi, Melkit, Monofizit Hıristiyanlarının 7. Yüzyılda başlattığı imaj oluşturma süreci Latin Batı dünyasından 12. ve 13. Yüzyıllarda tamamlanmış ve sonraki yüzyılların Batılı Hıristiyan yazarları tarafından tekrar edilmiştir. Hatta 18. ve 19. Yüzyıllarda yoğun oryantalist çalışmaların ürettiği, İslam hakkındaki muazzam bilgi birikimine rağmen çok az değişerek 20. Yüzyıla kadar varlığını devam ettirmiştir.¹⁷

İslam karşıtı duruşu şarkiyatçılık bağlamında değerlendiren Edward Said'in görüşleri de bu bağlamda değerlendirilebilir. Nitekim Said'e göre Batılı'nın zihninde İslam hakkındaki olumsuz yargılar örtük biçimde devam etmiş ve 19. yy. şarkiyatçılığının önemli gelişmelerinden biri olan şarka ilişkin şehvet düşkünlüğü, zorbalık eğilimi, sapkın zihniyeti, savsaklama alışkanlığı, geriliği gibi temel fikirler süzülüp incelerek özerk ve karşı çıkılmaz bir tutarlılık kazanmıştır.¹⁸

Bundan dolayı İslamofobi'yi Avrupa muhayyilesinde yaşayan kalıtsal İslam düşmanlığına dayandıranlar geçmiş kaynaklar üzerinden delil bulmaktan zorlanmamaktadırlar. İslamofobi bir duruş olarak çok eskiye dayanmakla birlikte modern sosyolojiye ait bir kavram olarak kullanımı oldukça yenidir. Doğrudan bu kavrama atıf yaparak yapılan ilk çalışma 1997 yılında İngiltere'de yapılmıştır. "Runnymede Trust" adlı kuruluş tarafından

¹⁵ Özcan Hıdır, Avrupa'da Müslüman Olmak, s. 21

¹⁶ Lockman, Zachary, Contending Visions of the Middle East: The History and Politics of Orientalism. West Nyack, NY, USA: Cambridge University Press, 2004. ProQuest ebrary. Web. 2 December 2015, p. 24, 30

¹⁷ Fuat Aydın, Batı İslam Algısının Arkeolojisi, Eskiye Yayınları, Ankara, 2011, s. 12

¹⁸ Edward W. Said, Şarkiyatçılık: Batı'nın Şark Anlayışları, Çev. Berna Ülner, Metis Yayınları, İstanbul, 2008, s.217

desteklenen bir komisyonun 1997 yılında yayınladığı rapora "Islamophobia: A Challenge for Us All" adı verilmiştir. Bu rapora göre İslamofobi Batı ülkelerinde yüzyıllardır bulunmakla birlikte son yıllarda iyice belirginleşmiş ve tehlikeli boyutlara ulaşmıştır. İslamofobik söylem şu temel iddiaları içermektedir: İslam kültürleri tek tip ve değişime kapalıdır, diğer kültürlerden tamamen farklıdır. İslam batı kültüründen aşağı, barbar, irrasyonel, ilkel ve cinsiyetçidir. İslam dini acımasızca tehlikeli ve tehditkârdır. Müslümanlar dini inançlarını siyasal ve askeri çıkarları için kullanırlar. Müslümanların batı kültürünü eleştirmelerinin hiçbir değeri yoktur. İslamofobi bir sorun olarak görülmemektedir.¹⁹ En büyük sorun ise İslamofobi'nin diğer ırkçılık biçimlerinden ayrı tutulmaması yani sıradan bir ırkçılık çeşidi olarak görülmesi ve bu duruma karşı ileri sürülen savların yetersiz kalmasıdır.²⁰

B. SETA'nın "Almanya'da İslamofobi 2015" Raporu

30 Kasım 1961'de Almanya iş piyasası için Türkiye'den işçi alınması anlaşması imzalanmış, aynı yıl içinde 6.800 Türk işçisi işe başlamıştır. Bu sayı 1962'de 18.500'e ulaşmış, 1974'de ise 615.827'yi bulmuştur.²¹ 2010 yılında ise bu rakam 5 milyona yaklaşmış ve toplam nüfusa oranı %5.8 olmuştur.²² Bununla birlikte Almanya'da "müslüman göçmen" olgusu nerdeyse "Türk göçmen" olgusuyla özdeş görülmekte ve Almanya'da (ve giderek Avrupa'da) göç sorunu özel olarak bir Türk sorunu²³ olarak görülmektedir.

Yukarıda ilk kuşak Türk göçmenlerin Alman toplumuna entegre olamayan "paralel bir toplum" içerisinde yaşadıklarından ve bunu belli ölçüde yeni nesle miras olarak bıraktıklarından bahsetmiştik. Üçüncü nesil göçmenlerin yaşamaya başladığı bir sürece girilmesine rağmen entegrasyon sorunlarının devam ettiği ve bunun da Almanya'da Müslüman varlığına karşı duyulan toplumsal tepkinin sürmesine yol açtığı görülmektedir. Hatta araştırmalar son yıllarda bu tepkilerin arttığını ve ırkçı söylemin ve şiddet kullanma eğiliminin yükseldiğini göstermektedir.

¹⁹ Kadir Canatan, "İslamofobi ve Anti-İslamizm: Kavramsal ve Tarihsel Yaklaşım", Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm, ed: Kadir Canatan, Özcan Hıdır, Eskiyeşi Yayınları, Ankara, 2007, s. 22-23

²⁰ Esra Özyürek, Müslüman Olmak Alman Kalmak: Yeni Avrupa'da Millet, Din ve Din Değişirme, Çev: İsmail İlgar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015, s. 34-37

²¹ Abdulvahap Taştan, Avrupa'da İslam: Geleneğin Yeniden İnşası, s. 47

²² <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2016/07/19/5-facts-about-the-muslim-population-in-europe/>, Son Erişim Tarihi: 12.08.2016

²³ Abdulvahap Taştan, Avrupa'da İslam: Geleneğin Yeniden İnşası, s. 48

Yakın tarihli önemli bir kamuoyu yoklamasına göre Almanların %46'sı Almanya'da haddinden fazla müslüman olduğunu, % 58'i ise müslümanların yaşamlarının ciddi şekilde kısıtlanması gerektiğini düşünmektedir.²⁴ Aşağıda da geleceği gibi Almanya'da aleni ayrımcılık ve şiddet olaylarının kabul edilmesine yönelik her türlü yeterli koşula rağmen genellikle İslamofobi bir ırkçılık biçimi olarak değerlendirilmemektedir.²⁵ Almanya'da yarım asır önce geçici işçi sorunu (gastarbeiters) olarak başlayan süreç bu gün farklı bir noktaya evrilmiş ve entegrasyon, din, kimlik, İslamofobi vs. bağlamında karmaşık bir yapıya dönüşmüştür.

Son yıllarda islamofobi üzerine yapılan çalışmalar artmış olmakta birlikte hala yetersiz olduğu görülmektedir. Konuyu teorik bağlamında ele alan çalışmalar istisna tutulduğu takdirde bu çalışmaların sayısı daha da düşmektedir. Bundan dolayı Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'nın (SETA) "European Islamophobia Report 2015" adlı raporu önemlidir. Avrupa'nın büyük çoğunluğunu kapsayan bir çalışma olması raporun önemini daha da artırırken verilerin ortak bir plana göre toplanması ülkeler arası kıyaslama yapılmasına olanak tanımaktadır.

"İslamofobi veya Müslüman karşıtı ırkçılık, Avrupa çapında farklı kültürlerin bir arada yaşamasının yanı sıra Avrupa anayasalarının demokratik temellerine ve toplumsal barışa karşı büyüyen bir tehdit oluşturmaktadır" denilen raporda 25 ülke 37 bilim insanı tarafından ayrı ayrı ele alınmıştır. Editörlüğünü Enes Bayraklı ve Farid Hafez'in yaptığı rapora (<http://www.islamophobiaeurope.com/reports/2015-reports/>) bağlantısından ulaşılabilir.

Bu kısa çalışmada Almanya'daki İslamofobi'yi ele alan "Islamophobia In Germany National Report 2015" adlı rapor ele alınmaktadır. SETA'nın yukarıda adı geçen raporunun alt bölümlerinden birini oluşturan ve Anna-Esther Younes tarafından hazırlanan rapor (http://www.islamophobiaeurope.com/reports/2015/en/EIR_2015_GERMANY.pdf) adresinden alınmıştır. Raporun içinde atıf yapılan internet sitelerinden bazıları aynen alınarak dipnotlara yazılmıştır.

Rapor kısa bir giriş bölümünden sonra Almanya bağlamında İslamofobi kavramını tanıtmaya geçiyor. İslamofobi hakkında veri eksikliğinin anlatıldığı bölümü "cinsiyet ve başörtüsü" bölümü takip ediyor.

²⁴ Aktaran: Esra Özyürek, Müslüman Olmak Alman Kalmak: Yeni Avrupa'da Millet, Din ve Din Değişirme, s. 32

²⁵ Esra Özyürek, Müslüman Olmak Alman Kalmak: Yeni Avrupa'da Millet, Din ve Din Değişirme, s. 33

İslamofobi'nin feminizm ve mülteci krizi bağlamında değerlendirildiği iki kısa bölümün ardından özellikle politikacılar için sunulan bazı önerilerle rapor tamamlanıyor.

Bu çalışmada rapor tüm yönleriyle ele alınmamakta dinsel şiddet bağlamında değerlendirilmek üzere bazı bölümleri ön plana çıkarılmaktadır. Buna göre rapor dinsel şiddet esas alınarak yeniden kategorize edilmiş ve dört başlık altında incelenmiştir:

1. Almanya'da İslamofobi ve PEGİDA
2. İslamofobi ve dinsel şiddet
3. Şiddete karşı politik duyarsızlık
4. Sonuç ve değerlendirme

1. Almanya'da İslamofobi ve PEGİDA

Rapora göre İslamofobi son on yıl içinde Almanya'da gündeme girmiş bir konudur. Almanya'da İslamofobik düşünce İslam veya Müslümanların doğal olarak farklı olduğu ve bu yüzden de yerli Alman kültürüyle uyumsuz olduğu fikrine dayanmaktadır. Alman yerli kültürü kendisini cinsiyetler arası sosyal dengesizlik, ırkçılık ve sınıf ayırımından ayrı görmekle birlikte bunlar modern Alman toplumunun gebe olduğu sorunlarıdır. Bundan dolayı İslamofobi ve onun yaydığı olaylar Alman toplumunda iki kat daha etkili olmaktadır.

Ocak 2015 yılında Bertelsmann Vakfı'nın dinler hakkında raporuna²⁶ göre Almanların %61'i İslam'ın Batı dünyasına uygun bir din olmadığına inanmaktadır. %57'si ise Müslümanları bir tehdit unsuru olarak görmektedir. Zaten sığınmacı akınından önce Almanların %24'ünün Almanya'ya Müslüman göçünün engellenmesi gerektiğini düşündüğü göz önüne alınırsa İslamofobi'nin Almanya'da iç ve dış politika açısından ne kadar önemli olduğu daha iyi anlaşılacaktır.

Raporda ırkçı PEGİDA (Patriotic Europeans Against the Islamisation of the Occident) örgütüne fazlaca vurgu yapılması raporun en dikkat çekici tarafıdır. Kendilerini "Batı'nın İslamlaşmasına Karşı Yurtsever Avrupalılar" olarak tanımlayan örgüt Almanya'da İslamofobik tutumun yayılmasında birinci derecede etkilidir.

Rapora göre örgüt ilk kez 2014 yılındaki eylemleriyle dikkat çekmeye başlamıştır. İçişleri Bakanlığı'nın verilerine göre yalnız Dresden'deki haftalık

²⁶ (<https://www.bertelsmann-stiftung.de/en/topics/aktuelle-meldungen/2015/januar/religion-monitor/>), son erişim: 6 Ocak 2016.

gösterilerde yaklaşık 25.000 kişi yer almıştır. Örgüt bir yıl sonra aynı yerde yaklaşık 20.000 kişiyi tekrar toplamayı başarmıştır. Rapor ayrıca Almanya'da PEGİDA'dan başka ne kadar öfkeli vatandaş (Wutbürger) veya aşırı sağ grup olup olmadığının net bilinmediğine de dikkat çekmektedir.

Almanya'da PEGIDA tipi ideolojilerini başarıyla savunan ve günlük 100.000'e kadar ziyaretçi çeken internet ağları (Politically Incorrect: PI-News) bulunmaktadır.²⁷ Kendilerini "gerçeği anlatanlar" olarak konumlandırıran bu ağların İsrail yanlısı yayın politikaları yaptıkları ve Müslümanları düşman ve tehlike olarak gösterdikleri görülmektedir.

2. İslamofobi ve Dinsel Şiddet

Almanya'da giderek alevlenen Müslüman karşıtı eylemler kışkırtıcı yayınlar ve dışlayıcı sloganlarla etkisini artırmaktadır. Sözlü şiddet olarak nitelenebilecek bu tutum sokak eylemleriyle birleştirilerek ağır bir sözlü saldırıya dönüşmektedir. Üzerinde "Burka Free Zone" (Burka serbest bölge) yazan bikinileriyle eylem yapan seksi kadınlar ve üzerinde "Islamophobic but sexy" (İslamofobik ama seksi), "Maria instead of Sharia" (Şeria yerine Maria) yazan afişlerle cinsiyetçi görüntüler veren diğer eylemciler tarafından özellikle Müslüman kadınlar hedef alınmaktadır.

Bazı mültecilerle ilgili gündeme gelen cinsel saldırı ve taciz iddialarından sonra özellikle yukarıda adı geçen internet ağları (PI-News) üzerinden "Rapefugees not welcome" (Tecavüzcü mülteciler hoş gelmediniz) yazıları ve logolarıyla mülteci karşıtı yayınlar yapılmaktadır. Matruşka şeklinde temsil edilmiş siyah çarşafli kadınların üzerine çizilmiş kırmızı şeritli pankartlar da bu kategoride değerlendirilebilir.

Buna benzer çok sayıda sözlü saldırının PEGİDA tipi ideolojilerdeki genel yargılara dayalı İslam imajından kaynaklandığı tahmin edilebilir. Nitekim bu tip ideolojiler Müslümanları 'Beyaz Almanlar'dan daha suçlu, cinsiyetçi, homofobik ve terörist olarak görmektedirler. Ayrıca Müslümanların ve mültecilerin zaten istikrarsız olan Alman ekonomisini ve refahını tehlikeye attığını iddia etmektedirler.

Rapora göre Almanya'da PEGİDA sadece söylemsel şiddetten değil aynı zamanda kişiler arası şiddetten de sorumludur. Örneğin, Berlin'de PEGİDA gösterileri sırasında, Müslüman olarak kabul edilen kişilere karşı saldırılar 2015 yılı boyunca artmıştır. Irkçılık karşıtı STK ReachOut²⁸ ile yapılan bir röportaja göre 2015 yılında Berlin'de en çok kaydedilen

²⁷ "Politically Incorrect" (PI-News) yayınları için bkz: (<http://www.pi-news.net/>)

²⁸ ReachOut Berlin için bkz: (<http://www.reachoutberlin.de/>)

İslamofobik şiddet olayları PEGİDA gösterileri sırasında gerçekleşmiştir. Sığınmacı konaklama yerlerinde özellikle daha kolektif iletişim sağlayan sosyal ağların iyileştirilmesi ile mülteciler daha kolay hedef olmakta ve saldırılara açık hale gelmektedir. ReachOut'a göre Sadece Berlin'de, Müslümanlara, cami ve mültecilere karşı sözlü veya fiziksel saldırıların çoğu başta Berlin'in merkez bölgesi "Mitte"de ve PEGİDA'nın Berlin şubesi olan "BärGiDa" gösterileri sırasında meydana gelmiştir.

Göç ve Mülteciler Bakanlığı'nın (BAMF) verilerine göre 2015 yılında Almanya'da mülteci olarak tescillenen kişi sayısı yaklaşık 1 milyondur. Ekim 2015 tarihine kadar, mülteci sığınma evlerine yaklaşık 850 saldırı yapılmış ve yılın üçüncü çeyreğinde 13 kişi bu saldırılarda yaralanmıştır²⁹. Buna rağmen bugüne kadar, mültecilere karşı yapılan saldırılarla ilgili ulusal düzeyde güvenilir bir değerlendirme yapılmamıştır.

3. Şiddete Karşı Politik Duyarsızlık

"Şiddete karşı politik duyarsızlık" Alman politikacıların İslamofobik şiddet karşısındaki "umursamaz" tutumlarını anlatmaktadır. Müslümanlar tarafından işlenen şiddet içerikli bir tutum veya söz anında tepki görüp bu tepki kısa sürede toplu kampanyalara dönüşürken Müslümanlara yönelik saldırılar ölümle dahi sonuçlansa yeteri kadar tepki görmemektedir. Politikacıların basın toplantılarında yaptıkları "kabul edilmez" şeklindeki açıklamalarının ise yeterli olmadığı düşünülmektedir.

Almanya'daki göçmen nüfusun ırkçı saldırılar karşısında kendilerini savunmasız hissetmelerinin altında yatan neden bu durumla ilişkilendirilebilir. Nitekim bazı araştırma sonuçlarına göre Türkler giderek artan yabancı düşmanlığı nedeniyle ırkçı saldırıların hedefi haline gelme kaygısı içinde yaşamaktadırlar. Bazı göçmenler neo-nazilerce saldırıya uğramasına rağmen, bu tür olaylarda polisin ve medyanın yanlı tutumlar takınarak, kendilerini suçlu gösterdiklerini belirtmektedirler. Yabancı düşmanlığının artışı, geçmişte Yahudilerin başına gelenleri travmatik bir şekilde Türklerin kâbusu haline getirmekte, Alman siyasetçilerinin meseleye bakışını ise oportünistçe bulmaktadırlar.³⁰

2015 yılına kadar Almanya'da İslamofobi hakkında veri bulunmaması politik duyarsızlığa başak bir örnek olarak verilebilir. Raporunda özellikle

²⁹ Detay için bkz: (<https://www.bundestag.de/presse/hib/2015-11/-/395984>) son erişim: 10 Ocak 2016.

³⁰ Celaleddin Çelik, "Almanya'da Türkler: Sürekli Yabancılaşma, Kültürel Çatışma ve Din", Milet ve Nihal: İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi, 2008, cilt: V, sayı: 3, s.105-142

İslamofobi hakkında Berlin’de bile ilk verilen ancak 2015 yılında toplandığı ve İslamofobi hakkında resmi bir söylemin ise hala bulunmadığı belirtiliyor. Rapora göre Almanya’da İslamofobi hakkında ilk veri toplayan kurumlardan biri DİTİB’dir. DİTİB (Diyanet İşleri Türk-İslam Birliği) 2013-15 yılları arasında topladığı verilere göre cami kundaklama olayları 2013’te 12 iken 2014’te 73, 2015’te 77 olmuştur. Sözlü taciz 2013’te 7, 2014’te 33, 2015’te 32; vandalizm 2013’te 5, 2014’te ve 2015’te 34 olmuştur. İnsanlara karşı fiziksel saldırılar ise 2013 yılında hiç yokken 2014’te 6, 2015’te 11 olarak belirlenmiştir. DİTİB verilerine göre son üç yılda şiddet içeren davranışlarda endişe verici bir artış gözlenmektedir.

İslamofobik saldırıların doğrudan adının konmamış olması da bu durumun bir parçası olarak görülmelidir. Nitekim Düsseldorf’taki Sinagog saldırılarından kısa süre sonra 2000’de Şansölye Gerhard Schröder “iyi insanların ayaklanması” (Aufstand der Anständigen)³¹ için çağrı yaptı. Fakat rapordaki ifadelerden, bu çağrı ve devamında ırkçılık, anti-Semitizm, LGBT-karşıtlığı, Roman karşıtlığı (sinti racism) gibi sosyal sorunların adı açıkça belirtilirken İslam düşmanlığının “diğer ayrımcı” veya “aşırı sağ hareketler” olarak soyut ve esnek bir vurguyla tanımlandığı anlaşılıyor.

“Alman toplumu 2015 yılında yadsınamaz bir şekilde İslamofobiye tanık olmuştur” denilen raporun sonuç bölümünde politikacılara bu sorunu aşmak veya en aza indirmek için bazı öneriler de sunulmuştur. Buna göre;

1. “Mağdur Kayıt Sistemi” uygulaması (Registerstellen) tüm eyaletlerde hayata geçirilmelidir. Bu, 2015 yılında Berlin’de olduğu gibi devlet kurumlarından ayrı tutulmalı ve İslamofobi veya Müslüman karşıtlığı olarak kategorize edilmelidir.

2. Mağdur Danışma Merkezleri (Opferberatungsstellen) geliştirilmeli ve tüm eyaletlere yayılmalıdır.

3. “İslamofobi” veya “Müslüman karşıtı Irkçılık” polis verileri ve yasal istatistikler de dahil edilerek yıllık ve rutin olarak kamuoyuna açıklanmalıdır.

4. Polis ve adli makamlar İslamofobi’ye karşı duyarlı olmalıdır.

5. Mültecilerin barınma ve güvenliği sağlanmalıdır.

6. Yahudi kuruluşlarına sağlandığı gibi cami ve Müslümanlara ait diğer kurumların güvenliğinin sağlanması için fonlar ayrılmalıdır.

³¹ (<http://www.spiegel.de/politik/deutschland/anschlag-auf-synagoge-schroeder-fordert-aufstand-der-anstaendigen-a-96537.html>) son erişim 11 Ocak 2016

7. Kanun yapıcılar hızla ve kapsamlı bir şekilde başörtülü kadınlar tarafından deneyimlenen sivil hakları ihlallerini ele almalıdır.

Sonuç ve Değerlendirme

Dr. İsmail H. Yavuzcan 2007 yılında yayınlanan "Almanya'da İslamofobi" adlı yazısında bazı araştırma sonuçlarını paylaşmakta ve İslam düşmanlığının giderek arttığını belirtmektedir. Buna göre Almanlar'dan "Müslümanların Almanya'ya göçü yasaklanmalıdır" diyenlerin oranı 4 sene içinde %24'ten %28,5'e çıkmıştır. Almanya'da İslam'ın hayranlık duyulabilecek bir medeniyet ortaya çıkardığına dair görüş gitgide reddedilmekte ve Almanların İslam algısı giderek kötüleşmektedir³².

Yavuzcan tarafından dile getirilen tespitin ilke olarak SETA raporunda da doğrulandığı görülmektedir. Nitekim rapordaki verilerden İslam karşıtı eylemlerin giderek arttığı ve 2015 yılında en yüksek seviyeye ulaştığı, önlem alınmadığı takdirde daha da artacağı çıkarılabilmektedir. Konuyla ilgili yapılan benzer araştırmalardaki sonuçların da aynı doğrultuda olması raporun temel iddialarının mevcut akademik verilere uygun olduğunu göstermektedir.

Fakat raporun özgün bir araştırma yöntemine dayanmadığı ve veri toplama kanallarının detaylı sonuçlar elde etmek için yeterli olmadığı görülmektedir. Nitekim rapor ağırlıklı olarak medya organlarından elde edilen verilere dayanmakta ve raporda çok düşük oranda ampirik bulgulara yer verilmektedir. Yararlanılan medya organlarının da geniş bir yelpaze oluşturmadığı birkaç kanalla sınırlı tutulduğu anlaşılmaktadır. Bundan dolayı raporda verilen bilgilerin yüzeysel olduğu ve genel geçer sonuçların tekrarlandığı temel bir iddia olarak ileri sürülebilir.

Bununla birlikte raporda özgün istatistiksel verilen yeterli ölçüde olmadığı kullanılan istatistik verilerinin ise başka kurumlar tarafından önceden hazırlanmış olduğu görülmektedir. Raporda devlet istatistikleri ve polis raporlarına ise hiç değinilmemiştir. Fakat bu, raporun alt savları açısından açıklanabilir bir durumdur. Nitekim raporda "İslamofobi hakkında yasal istatistiklerin tutulmadığı ve polis raporlarının -varsa bile- kamuoyuyla paylaşılmadığı eleştirilmektedir.

Ayrıca raporda İslamofobi lehine gelişen durumlarla ilgili herhangi bir bölüm bulunmamaktadır. Oysa Almanya'da yaşayan milyonlarca Müslümanın hepsinin korku içinde yaşamadığı ve tamamının saldırı tehdidi

³² İsmail H. Yavuzcan, "Almanya'da İslamofobi", Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm, ed: Kadir Canatan, Özcan Hıdır, Eskiyei Yayınları, Ankara 2007, s.317-318

hissetmediği tahmin edilebilmektedir. Hatta Alman toplumuna ait koşullarda Müslüman kimliğiyle yaşamaktan memnun olan bir kitlenin dahi bulunduğu gözlemlenmektedir. Kanaatimize göre raporun en önemli eksikliği de buradan kaynaklanmaktadır. Yani rapor sadece İslamofobi'ye odaklandığı için Almanya'da İslamofobi karşılığında gelişen olumlu durumları incelemekte yetersiz kalmıştır. Fakat ilerleyen yıllarda benzer raporlar hazırlanacağı ve bunların daha kapsamlı ve detaylı olacağı tahmin edilmektedir.

KAYNAKÇA

CANATAN Kadir, "İslamofobi ve Anti-İslamizm: Kavramsal ve Tarihsel Yaklaşım", Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm, ed: Kadir Canatan, Özcan Hıdır, Eskiyei Yayınları, Ankara 2007

ÇELİK Celaleddin, "Almanya'da Türkler: Sürekli Yabancılık, Kültürel Çatışma ve Din", Milet ve Nihal: inanç, kültür ve mitoloji araştırmaları dergisi, 2008, cilt: V, sayı: 3

YAVUZCAN İsmail H., "Almanya'da İslamofobi", Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm, ed: Kadir Canatan, Özcan Hıdır, Eskiyei Yayınları, Ankara 2007

İnternet siteleri

<https://www.bertelsmann-stiftung.de/en/topics/aktuelle-meldungen/2015/januar/religion-monitor/>

<http://www.pi-news.net/>

<http://www.reachoutberlin.de/>

<https://www.bundestag.de/presse/hib/2015-11/-/395984>

<http://www.spiegel.de/politik/deutschland/anschlag-auf-synagoge-schroeder-fordert-aufstand-der-anstaendigen-a-96537.html>

bilimname XXXI, 2016/2, 161-163
Arrival Date: 10.05.2016, Publishing Date: 30.12.2016
doi: <http://dx.doi.org/10.21646/bilimname.2016.15>

EXAMINATION OF SETA'S REPORT "ISLAMOPHOBIA IN GERMANY 2015" IN THE CONTEXT OF RELIGIOUS VIOLENCE

Siddik AGCOBAN^a

Extended Abstract

Today, one of the most original concepts in the literature of especially sociological studies addressing the Muslim presence in Western Europe is "Islamophobia". Since the integration, religion and identity problems of the Muslim population in Western Europe and the sociological examination of these issues have basically similar characteristics, this concept refers to common connotations for these countries.

Although the number of studies on Islamophobia has significantly increased in recent years, they still remain insufficient. However, exempting the studies addressing the subject in a theoretical context leads to a further decrease in the number of these studies. The "European Islamophobia Report 2015" of SETA (Foundation for Political, Economic and Social Research) is therefore of great importance. Whereas the inclusion of a great majority of Europe in the report further increases its importance, the collection of data based on a common plan allows for a comparison among countries.

In the report in which said "Islamophobia or anti-Muslim racism poses a growing threat to the democratic foundations of European constitutions and social peace as well as the coexistence of different cultures throughout Europe" 25 countries have been addressed separately by 37 scientists. The report can be accessed from the website (<http://www.islamophobiaeurope.com/reports/2015-reports/>)

The report proceeds with introducing the concept of Islamophobia in the context of Germany following a short introduction. The section addressing

^a Res. Asst., Kirklareli University Theology Faculty, s.agcoban@gmail.com

“Absence of Data Regarding Islamophobia” is followed by the section “Gender and Headscarf”. The report is completed with recommendations for especially the politicians following two brief sections addressing Islamophobia within the contexts of feminism and refugee crisis.

This study does not address the report in all its aspects but rather focuses on some sections of the report in the context of religious violence. Accordingly, the report has been re-categorized on the basis of religious violence.

The most striking aspect of the report is the over-emphasis on the racist organization PEGIDA (Patriotic Europeans Against the Islamisation of the Occident). It appears from the report that nationally well-known PEGIDA is the most popular of the extreme right wingers in Germany and the Islamophobic attitude is reflected by PEGIDA. Besides, it's unknown how many enraged citizens (Wutbürger) other than PEGIDA, there are in Germany.

According to the report the movement came into existence in autumn 2014 and thus falls in line with a longer discourse of anti-Muslim racism. Around 25,000 people took part in the weekly demonstrations in Dresden alone by the Ministry of the Interior. In its anniversary demonstrations in October 2015, again around 20,000 people took to the streets in Dresden. PEGIDA views ‘Muslims’ as more criminal, sexist, homophobic and terrorist than white Germans.

PEGIDA is not just responsible for discursive violence, but also for interpersonal violence. For instance, during PEGIDA demonstrations in Berlin, attacks on people taken to be ‘Muslims’ increased throughout 2015.

According to Ministry of Migration and Refugees (BAMF) around 1 million people were registered as refugees in Germany in 2015. Until October 2015, there have been around 850 attacks on refugee asylum homes and in the third quarter of the year, 13 people have been injured in those attacks. Nevertheless, to this date, there is no truly reliable nationwide overview of all attacks against refugees or asylums.

In Germany, the growing anti-Muslim acts become more and more effective day-by-day with provocative publications and exclusionary slogans. This attitude which may be taken as a verbal violence turns into a severe verbal attack along with the public demonstrations. In some demonstrations, particularly the Muslim women are targeted with the sexist images given by blonde voluptuous woman with banners saying “Islamophobic but sexy”, “Maria instead of Sharia” and their bikinis bearing the slogan “Burka Free Zone”.

According to the report in Germany politicians and the media are insensitive to the Islamophobia. As for 2015, Germany still suffers from a nationwide condition of an absence of data concerning Islamophobia. The absence of data on racism became a public debate only in the wake of an attack on a Synagogue in Düsseldorf. One of the first institutions that collect data about Islamophobia in Germany is DITIB (Turkish-Islamic Union for Religious Affairs). DITIB combines data from 'minor interpellations', as well as police statistics, as well as reports given to them from their own mosques and their staff.

The ongoing failure to give a name to the Islamophobic attacks should be seen as part of the political insensitivity. Hence, shortly after the attack to a synagogue in Dusseldorf in October 2000, then-Chancellor Gerhard Schröder called for an "uprising of the decent [people]" ["Aufstand der Anständigen"]. However, it is understood from the report that even after this call the Islamophobia is described through an abstract and flexible emphasis such as " other discriminating events" or " right-wing extremism" whereas other social problems such as racism, anti-Semitism, anti-LGBT, anti-Roma (sinti racism) were made clear by giving a name.

The facts that the report mainly relies upon the media data and was not prepared using an original research method seem as the improvable aspects of the report. Besides, the lack of addressing the anti-Islamophobic reactions may be taken as a deficiency of the report.

Keywords: SETA, Germany, Islamophobia, Religious Violence.

